

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Iustitia Et Iure, Continens Tractatus De Prudentia, Fortitudine, &
temperantia, de Ieiunio, & Iustitia generaliter sumpta, de Iustitia
commutativa, nempe de Pactis, & Contractibus in genere, de Promissione,
& Donatione liberali, de Commodato, & Deposito, de Mutuo, & Vjura, de
Emptione, & ...

**Castro Palao, Fernando de
Lugduni, 1669**

II. De virtutibus fortitudini annexis & vitiis oppositis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76677)

præcipue cum pro obrinenda, conseruandâque Iusticia non laiter conducatur proprias passiones moderatas habere, cuius officium præstat Fortitudo, & Temperantia, vt videbims.

PUNCTVM I

Quid sit Fortitudo, & quæ illius functiones?

- 1 Explicatur Fortitudinis natura.
- 2 Fortitudo in superanda difficultate mortis possimum versatur.
- 3 Martyrium Fortitudinis actus præcipuus est.
- 4 Quæ opponantur Fortitudini per defectum?
- 5 Quæ per excessum?

Fortitudo generatim sumpta significat tum animi, tum corporis vires, vt pluribus exornat Ambros. Calepin. Verbo Fortis, & Fortitudo. Speciatim autem sumitur pro constantia, & firmitate in virtute retinenda, & vitio fugiendo, superatis quibuscunque contrariis. Secundum quædam significationem Fortitudo virtus est specialis, & atoma, quæ honestatem in genere firmiter amplecteris, & vitium fugis: vt enim eâ virtute quicquid honestati contrarium est remouet. & ab his quæ ad vitium impellant declinat. Quomodo videtur sumpsisse Fortitudinem Ambros. lib. 1. Officior. cap. 36. etiam inquit. Iure eâ Fortitudo vocatur quando vnusquisque se ipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, atque insicitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi vento quodam, variatur rerû circumferitur mutatione. Et Prosper lib. 3 de Vita contemplatiua. cap. 20. cum ait. Animi Fortitudo ea debet intelligi, quæ non solum diuersis pulsata molestiis inconcussa permanet, sed etiam nullis voluptatum illecebris resoluta succumbit. Strictius autem sumpta Fortitudo, est quælibet virtus quatenus sui impedimenta remouet, & vitis contrariis se opponit. Quælibet namque virtus non solum habet ex se honestatem sui obiecti attingere, sed etiam quicquid ei obstat auertere, vt potè ad ipsius consecutionem necessarium. At in hac, & precedenti significatione non sumpta est Fortitudo à D. Thom. eiusque Interpretibus 2. 2. q. 123. art. 1. & segg. sed pro quadam animi firmitate ad superandam quamlibet difficultatem, quæ in virtutibus reperiri possit, eo quod id honestum, & rationi consonum sit. Vt bene docuit August. lib. 83. qq. 9. 31. & Philosoph. 2. Ethic. cap. 3. 6. & 7. & lib. 3. cap. 7. & alibi. Superare igitur difficultatem in virtute repertam commune est omnibus virtutibus, at superare illam quatenus consonum rationi est, proprium est virtutis Fortitudinis moralis: nam sub hac ratione sola, hæc specialis virtus difficultatem superat, cum tamen quælibet alia virtus sibi obstantia vincat, ex propria, & peculiari sui honestate. Sicuti explicauit Lessius. lib. 3. de Fortitudine. cap. 1. n. 4. Gregor. de Valen. 2. 2. disp. 8. q. 1. pun. 2.

Difficultates igitur virtutum superabis, partim si pericula, quæ illis obstant prudenter caueas, vel moderate aggrediaris, partim si illis euenientibus non succumbas. Vnde Fortitudo versatur in moderanda timoris, & audaciæ passione. Vt scilicet secundum Christianæ prudentiæ regulas pericula aliqua, & difficultates virtutum fugias, alia aggrediaris, alia patienter sustineas.

Sed quia ex his difficultatibus, & periculis illud maximû est, quod mortem inferit quæ est omnium terribilissimum, Fortitudo in superandâ eâ difficultate præcipue versatur, & maxime in superandâ difficultate mortis in bello contingentis. Non quia in superandis aliis leuioribus difficultatibus, & in aliis materiis Fortitudo non vigeat, sed quia Fortis, & Constans ea debet dispositione præditus esse, vt pro continendâ, conseruandâque virtute mortem præcipue in bello subire paratus sit. Sicuti rectè explicuit Valen. disp. 8. q. 1. pun. 2. Philosophum. 3. Ethicorum. c. 6. dicentem non esse fortem eum qui flagris cadendus confidit, vel non esse fortem qui mortem in mari, vel in morbo contingentem subit, vt intelligatur non esse fortem nisi simul mortem in præclarissima re, scilicet bello subire paratus fuerit. Stante autem hac animi preparatione cuiuslibet mali prudens fuga, vel aggressio, aut permissio, fortitudo est.

Hinc rectè colligit D. Thom. communiter receptus. 2. 2. q. 124. art. 2. martyrium Fortitudinis actum præcipuum esse, quippe in eo vita quæ est omnium bonorum maximum bonum, ob fidem, veritatemque Catholicam ruendam exponitur. Conditiones autem ad ipsam requisitas, & qualiter à baptismo fluminis, & flaminis differat latè explicui, tract. 19. jun. 14. §. 1. & 2.

Porro fortitudini per defectum opponuntur. Primò timiditas, eò quod timendo excedis, siquidem times quæ & quando timenda non sunt, vel quæ timenda sunt times plu-

quam par est. Quod vitium per se spectatum veniale peccatum est, ar si ob eius causam ab aliquo virtutis grati præcepto desistas, mortale erit. Vti bene explicuit D. Thom. 2. 2. q. 125. art. 3. Caietan. verb. Timor. Gregor. de Valen. disp. 8. q. 3. pun. 2. in fine. Lessius. lib. 3. de fortitud. cap. 1. n. 61. Paul. Layman. lib. 3. sect. 3. num. 7.

Secundò opponitur Fortitudini per defectum intimitas, seu animi stupiditas, cum scilicet nec times quæ timenda sunt, neque quando, & prout oportet. Nam cum proprium sit Fortitudinis, (vt dictum est) plurium malorum pericula cauere, Fortitudini te appones, si hæc pericula temnas. Eritque peccatum mortale, vel veniale pro qualitate nocumti proprii, vel alieni inde proueniens. Sicuti docuit D. Thom. p. 1. 26. art. 1. Caiet. verbo Intimitas. Gregor. de Valen. Lessius, Layman. supra.

Tertiò opponitur Fortitudini per excessum audacia, & ignauias. Audacia in eo sita est, vt pericula adcas, & aggrediaris quando, & quo modo oportet. Ignauia vetò cum ea aggredi refugis. Quæ sunt peccata graua, vel leuia pro qualitate materiæ, quam refugis, vel aggredieris. Aduertit autem optimè Lessius. lib. 3. de fortitud. cap. 1. dub. 6. in fine. n. 66. Audaciam maxime affinem esse intimitati (ca timoris vacuitatis ignauiam vetò timiditatis) de quo committitur solum timiditatem, & audaciam Fortitudinis opponi docuerunt Doctores; tamen si claritatis gratia in hæc quæ vitia distinxerimus, quæ Fortitudini opponantur. Vt bene tradiderunt, Gregor. de Valen. Lessius, & Layman. locis citatis.

PUNCTVM II.

De Virtutibus Fortitudini annexis, & Vitiis oppositis.

- 1 Enumerantur virtutes Fortitudini annexæ.
- 2 Fidentia Fortitudini annexa quæ sit.
- 3 Declaratur Securitas, quæ est pars Fidentia.
- 4 Item Magnanimitas.
- 5 Item Magnificencia.
- 6 Item Patientia.
- 7 Item Longanimitas.
- 8 Item Perseuerantia.
- 9 Item Constantia.
- 10 Expenduntur vitia prædictis virtutibus opposita.

Fortitudini annectuntur fidentia, securitas, magnanimitas, magnificencia, & patientia, & longanimitas, perseuerantia, & constantia. Vti colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 128. & segg. eiusque expofitoribus. Etenim cum officium Fortitudinis sit, difficulta aggredi, & terribilia sustinere, & in huius finis consecutionem prædictæ virtutes condecant, Fortitudini censentur annexæ. Neque censendæ sunt annecti, vt virtutes specie distinctæ in se, vel à Fortitudine, potius enim existimandum est ipsas Fortitudinem, quatenus in malis superandis, & bonis arduis consequendis diuersa munia exerceat, prædictis nominibus occupari.

Fidentia igitur est spes boni ardui consequendi, vel mali superandi, vt dixerunt Cicero: lib. 2. de iuuent. & August. lib. 83. qq. cap. 31. his verbis. Fidentia seu fidentia est spes quam magnis, & honestis rebus multum in se animus in se fiducia cum certa spe collocabit, estque Fortitudinis necessaria, vt potè quæ sine hac spe nec bonum arduum aggredi, nec malum contingens superare poteris.

Securitas pars est fiducia, contingitque cum excelsio timore, & anxietudine fidis te non esse à malo vincendum, neque à bono declinandum, pertinètiq. ad fortitudinem, quæ expulsi inuitibus curis, & vanis timoribus sedatis, animum in virtute tranquillum, securum, & firmum reddit.

Magnanimitas magna aggreditur, & parua despiciit, eò quod naturæ rationali consonum sit. At cum nihil in rerum natura magnum sit nisi bonum honestum, & honestis in sola virtute reperitur, efficitur magnanimitatem in consecutione, conseruationeque virtutum versari tantum posse. Vt docuit D. Thom. 2. 2. q. 134. art. 2. ad 2. & ex Aristot. lib. 4. Ethic. cap. 3. Neque obest quamlibet virtutum, si in gradu perfecto sit, magna aggredi, quia ea aggreditur ex peculiari honestate sui obiecti: at magnanimitas ea aggreditur ex honestate, & decencia, seu conuenientia, quam illa magna habent cum animo rationali in beatitudinem creato. Vt rectè animi diuertit Lessius. lib. 3. cap. 2. dub. 4. n. 7. Neque item obest dixisse Aristot. lib. 4. Ethicor. cap. 3. & D. Thom. q. 129. art. 2. 3. & 4. Magnanimitatem versari circa magnos honores, quia circa eos versatur moderata eorum appetitum, ne pluriquam par est æstimentur, & appetantur, sed solum quatenus virtuti consequendæ, & conseruandæ condecere possunt. At circa honestatem virtutis, quæ

que per se magnum quid est & excellens directè, & immediate veritatis, quippe est proprium illius subiectum. Mores autem virti magnanimi rectè designavit Aristot. lib. 4. Ethicor. cap. 3. & ex illo Lestius. lib. 3. de instit. cap. 2. dub. 2. n. 14. ubi videtur possunt.

Deinde fortitudini annexitur magnificentia, quæ sumpta pro virtute quæ generatur ad magna faciendâ inclinatur, non est specialis virtus, sed omnibus virtutibus communis, cum quælibet virtus proprium obiectum attingens, magnum præbet. At sumpta magnificentia pro habitu inclinante ad magna opera externa faciendâ magnis pecuniis contemptis, vti virum munificentissimum docet, specialis est virtus, vt rectè Aristot. 6. Ethicor. cap. 6. & 4. Ethicor. cap. 2. Julius lib. 2. de inuent. August. lib. 83. q. 3. 1. D. Thom. 2. 2. q. 134. art. 2. tradiderunt. Habet enim speciale obiectum, vt consideranti manifestum erit. Fortitudiniquæ annexitur, vt potè quæ superat difficultatem; quæ ad hæc magna præstantia inuenire solet, quæ regulariter nulla alia est præter magnos pecuniæ sumptus. Distinguitur hæc virtus à magnanimitate, ex eo quod magnanimitas quodlibet magnum sine sit opus internum, sive sit actio, sive effectus aggreditur, at magnificentia solum opus externum spectat. A liberalitate verò distinguitur, quia hæc solum versatur in expendenda pecunia iuxta communes, & ordinarios sumptus, ne inquam ex affectu pecuniæ ab actionibus viri liberali competentibus deficiat; neque per se respicit, an inde aliquod magnum opus exterum efficiatur: secus magnificentia, quæ per se magnum opus externum efficiendum spectat, quin impediatur ex affectu ad magnum pecuniæ summam.

Patientia Fortitudini annexa animam firmat, ne ob res aduersas huius seculi, tristitias, & merores inde consurgentes à virtute decedat, sed moderatè iustitiam, & merore temperato omnia æquanimiter tolere, ob honestatè quæ in hoc obiecto reuertitur. Sic sumpta patientia à Fortitudine distinguitur, eo quod in rebus aduersis citra mortis periculum tolerandis versetur, cum tamen Fortitudo primò & per se in morte patienter sustinenda respiciatur. Vt aduertit Valen. 2. 2. disp. 8. q. 3. p. 1. vers. patientia. Lestius lib. 3. de virtut. cap. 2. dub. 5. num. 37.

Longanimitas quæ patientiæ pars est animam perficit, ne ob remotionem mali dilatatam, vel boni sperari consecutionem tristitia obruat. Iuxta illud Proverb. 1. 3. Spes quæ difforsu affligit animam.

Perseuerantia sumi solet pro continuatione iustitiæ vsque ad finem vitæ, in quo sensu est speciale Spiritus Sancti donum comprehendens iustitiam homini inhaerentem, & auxilia Diuina, quibus hæc iustitia vsque ad finem vitæ conseruatur. Strictius autem perseuerantia sumpta, & vt Fortitudini annexa est, animam firmat in bono, non obstante molestia, quæ ex illius diuturna continuatione nascitur: firmat inquam in bono ob honestatem, quæ in hac firmitate reuertitur. Ob quam rationem ab aliis virtutibus distinguitur, quarum munus est firmare animam in bono, ob honestatem peculiarem illius boni in quo animus obfirmatur. Etenim quælibet virtus nempe Pietas, Religio, Temperantia &c. non solum sui obiecti propriam honestatem, attingit, sed impedimenta ei obstantia remoueat, ac proinde illius consecutionem procurat, ob sui tamen honestatem peculiarem. At perseuerantia non peculiarem cuiusvis virtutis honestatem respicit, sed honestatem, quæ in ipsa boni operis continuatione respiciatur.

Denique Constantia Fortitudini annexa non videtur à perseuerantia distingui, cum idem sit perseuerare in bono, ac in eo constans esse: per accidens tamen distingui potest si firmamus perseuerantiam ex diuturna boni continuatione natam, constantiam verò proptè molestiam superat ex aliis causis extrinsecis pronouentem. Vt distinguit Valen. 2. 2. disp. 8. q. 3. p. 1. circa finem.

Predictis virtutibus varia vitia opponuntur. Fidentia enim opponitur incredulitas, & desperatio mali vincendi, & boni consequendi, siue conseruandi.

Securitati contrariis est nimis timor, & anxia cura, quod bonum consequi, conseruari non possit, nec malum superari.

Magnanimitati opponuntur secundum excessum præsumptio, ambitio; secundum defectum pusillanimitas. Præsumptio aliàs nimia confidentia dicta, opus sumpta propriam facultatem aggreditur; vel aggredi parata esse toro culpabili se posse effectum obtinere, vti faciunt qui absque longo studio, & Sanctorum Patrum lectione Sacras Scripturas exponunt, & absque dono Prophetiæ, vel oraculorum futura prædicunt, & miracula parare tentant, officium Medici, Chirurgi, Aduocati, Iudicis, Confessoris exercent absque sufficienti peritia; si iurisdictionem vsurpant quam non habent, operaque excellentiora virtutis aggrediuntur omnibus medijs à Deo præordinatis, & salutem eternam credant sibi debitam esse, tamen vitii inhærent.

Ferd. de Castro, de Inst. & Jur.

reant, ac denique si pericula peccandi temnant, & alia similia. Hæc igitur peccata ex nimia confidentia, seu præsumptione oriuntur, & regulariter mortalia sunt ratione materiae, & irreuerentiæ factis rebus facta, vel nocenti proprii, vel alieni; tamen præsumptio per se spectata veniale peccatum sit. Vti tradit Caiet. verbo Præsumptio. Tollet. lib. de peccatis mortalibus cap. 22. Nauarr. cap. 23. n. 14. Gregor. de Valen. disp. 8. q. 3. p. 2. vers. Præsumptio. Lestius lib. 3. cap. 2. dub. 3. n. 10. Layman lib. 3. sum. sect. 3. num. 10. Cum verò præsumptio Spei Theologicæ virtuti opponitur, vti contingit, cum indebitè de Diuina misericordia confidit sperans salutem æternam consequi, tamen de penitentia non curat, semper est peccatum mortale, vt rectè notauit Gregor. de Valen. supra. Ambitio est inordinatus appetitus honoris consistentis in signo, seu testimonio excellentiæ, & dignitatis ab hominibus exhibito non verbis, sed factis, nempe submissione, concessione loci honoratioris, delatione Principatus, muneris, & similibus. Contingitque tripliciter, rectè D. Antonino. 2. p. tit. 3. cap. 5. Lestio lib. 3. cap. 2. dub. 3. num. 21. Layman lib. 3. sect. 3. num. 11. Primò si appetas honorem tibi non competentem, vel maiorem quam competet. Vti si appetas honorari tanquam Doctor, Magister, Iudex, Nobilis, cum tamen illis dotibus careas. Vel si appetas ob diuitias, doctrinam, fortitudinem, aliamque dorem, excellentiorem honorem quam his dotibus debetur. Vti contingit beneficij competitoribus, qui dignioribus præferri curant. Secundo si honorem iniquam appetas. Vt si appetas honorari ob artem magicam, ob rebellionem, homicidium, luxuriam, aliisque peccata, Tertio si honorem appetas tanquam vltimum finem, paratus ob illius consecutionem Deum offendere. Eiusmodi est ambitio per se spectata veniale peccatum sit, a tamen mortale est, si inde proximo graue nocementum inferatur, vel ex re moraliter turpi capietur, vel ad illius consecutionem, medium sub grati præcepto prohibitum assumatur. Sicuti aduertit Caiet. verbo, Ambitio, & 2. 2. q. 131. art. 1. & 4. Nauarr. comment. de finib. humanor. actuum n. 56 & 59. Tollet. lib. de peccat. mortalib. c. 25. Lestius lib. 3. c. 2. dub. 3. n. 22. Gregor. de Valen. 2. 2. disp. 8. q. 3. p. 1. vers. ambitio. Paul. Layman lib. 3. sect. 3. n. 11. Vana gloria est appetitus gloriæ vanæ; hoc est vanæ opinionis, & altimationis verbis declarandæ, qui esto per se peccatum veniale sit, mortale efficitur, si cum graui nocimento proximi queratur, aut ex re mortali capietur, aut ob illius consecutionem, vel consecutionem negligas propriam salutem, mortale peccatum committas. Sicuti diximus de ambitione; tradit D. Thom. Caiet. Nauarr. Tollet. Valen. Lestius, Layman, & alij locis citatis. Appellaturque vitium capitale, quia ex eo tanquam ex capite, seu radice hæc septem filia nascuntur, rectè S. Gregorio lib. 3. 1. Moral. cap. 31. S. Thom. 2. 2. q. 132. art. 4. & 5. nempe inobediencia, iactantia, hypocrisis, contumacia, pertinacia, discordia, nouitatum præsumptio, quas optime explicat D. Thom. Lestius, & alij supra.

Potè moderatus honoris, & gloriæ appetitus nullatenus peccatum est, sed opus virtutis iuxta illud Ecclesiast. 4. 1. Curam habe de bono nomine. Matth. 5. Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est. & ad Rom. 12. Prouidentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Censebitur autem honoris, & gloriæ humanæ moderatus appetitus, si ea tanquam virtutis incrementa querat, vel tanquam medium, vt rectius tuo muneri satisfaciat, saluti proximorum incumbas, Dei gloriam assequaris, vt rectè notauit S. Thom. 2. 2. q. 132. art. 1. Gregor. de Valen. dicta disp. 8. p. 1. circa medium Nauarr. cap. inter fratres conclus. 5. num. 45. & comment. de finib. humanor. actuum. n. 55. Layman lib. 3. sum. sect. 3. n. 12.

Solum est dubium, An censendus sit honoris, & gloriæ humanæ moderatus appetitus, si ex re bona appetantur, tamen si in ipsis appetitus sistat, neque ad alium finem ea referat? Affirmat Lestius lib. 3. cap. 2. dub. 3. num. 21. eo quod obiectum indifferens sit, proximèque ad rationem honesti accedat, quippe est quoddam testimonium, imaginèque virtutis. Sed rectius docuit contrarium Nauarr. in comment. human. actuum. n. 57. Gregor. de Valen. dicta disp. 8. q. 3. p. 1. in medio. Paul. Layman lib. 3. sect. 3. num. 12. fauèque D. Th. 2. 2. q. 132. art. 1. in corp. Etenim creatura rationalis obligata est operari secundum rationem: ergo obligata est in bona sua operatione bonum honestum appetere, quippe hoc solum est proprium rationis. Nam reliqua bona vitia appetitui sensitiuo competunt, at appetitus honoris, & gloriæ vanæ nullâ relatione factâ ad virtutem, non est operatio secundum rationem. cum honor, & gloria vana non sit per se bonum honestum, sed vile, & delectabile. Nequit ergo esse appetitus secundum rationem ordinatus.

Pusillanimitas magnitudini per defectum opposita, est inordinata fuga ab officijs, honore, gloriâ, vt suam facultatem, & dignitatem excedentibus, cum tamen non excedant

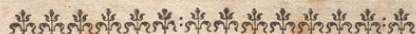

excedant. Etenim pusillanimitas conseris, cum ex animi deiectione refugis docere populum, ministrare Sacramenta, gubernationem assumere, & alia similia prestare ad quae idoneus es. Si opera virtutis omittas, ut tunc facultati Divinam gratiam adiuta impossibilia, aut nimis graua, cum tamen facilia sint. Si honorem, & famam tuo muneri, & statui convenienter respicias; ac denique si te sic deicias, ut ea quae magnanimum decent non audeas aggredi. Hoc vitium per se veniale peccatum est, tamen nulla sit obligatio, sed solum consilium suscipiendi munus oblatum, sequendi virtutem, acceperandi honorem; quia opera consilij ex animi deiectione omittit peccatum est. Ut recte annotavit Lessius lib. 3. cap. 2. dub. 3. in fine: aliquando peccatum est mortale, si renuas suscipere opera tibi sub graui praecipio indicta.

Magnificentiae opponitur per excessum, pecuniarum profusio, seu nimia consumpcio, cum maiores sumptus facis quam opus requirit. Estque peccatum veniale sicut prodigalitas, nisi inde tibi vel proximo graue nocuum proueniat. Per defectum vero Paruitentia opponitur, cum praeter animi angustiam omittis sumptus operi instituto convenientes. Ex qua omissione, vel ab opere magnifico deficiis, vel imperfectum praestas, estque per se veniale tantum peccatum, sicuti auaritia; nisi ex voto, testamento, vel alia ratione ad opus illud magnificentum perficiendum obligatus sis, ut annotavit Lessius lib. 3. de fortitud. cap. 2. dub. 4. in fine. Gregor. de Valen. cap. 3. disp. 8. quae 3. pun. 2. post medium. Layman. l. 3. sect. 3. num. 4. & alij apud ipsos.

Patientiae opponitur per defectum durities, sed insensibilitas quae vel propria, vel aliena mala non sentit, sed ea ex quadam stoliditate pronihilo facit, estque per se peccatum veniale, cum alienum sit a ratione, humanaque conuersatione, his malis non moueri. Per excessum vero opponitur imparientia, cum plus iusto de his malis doles, estque per se veniale, nisi causa sit alicuius scandali, vel noui peccati admittendi. Ut tradit Lessius lib. 3. cap. 2. dub. 5. num. 4. Paul. Laym. lib. 3. sum. sect. 3. n. 15.

Perseuerantiae, & Constantiae opponitur per excessum pertinacia, quae tunc contingit, cum inhaeres consilio, iudicio, vel actione plusquam par est, estque per se veniale peccatum, nisi actio consilium, vel iudicium sit de re grauius iniqua. Per defectum vero opponitur mollities, seu animi leuitas, & inconstantia, quae a bono desistis absque vlla causa rationali, vel ex tadio virtutis. Peccatum vero mortale erit, si desistas ab opere ad cuius continuationem ex voto, vel praecipio tenebaris. Sic ex Aristot. 7. Ethicor. cap. 7. & 9. tradit D. Thom. 2. 2. quae 138. art. 1. & ibi Caeteran. Gregor. de Valen. disp. 8. quae 3. pun. 2. in fine. Lessius lib. 3. dub. 6. in fine. Layman. lib. 3. sum. sect. 3. n. 16. in fine.

DISPUTATIO III.

De Temperantia.

PUNCTUM I.

Quid sit Temperantia, quotuplex, & quae vitia ei opposita?

- 1 Expenditur Temperantia definitio.
- 2 Quae moderatio in voluptate gustus, tactus, pertinet ad temperantiam.
- 3 Quas partes integrales Temperantia habeat?
- 4 Quae sint eius partes subiectivae?
- 5 Quae sint partes potentiales?
- 6 Quae per defectum opponantur Temperantiae?
- 7 Quae opponantur per excessum?

TEMPERANTIA late sumpta actiones, & affectiones inordinatas temperat, & refrænat. At secundum hanc significacionem per omnes virtutes morales vagatur: cum quælibet virtus hanc circa proprium obiectum functionem praestet. Strictius autem sumpta Temperantia in moderandis voluptatibus corporis circa cibos, potus, & venereum occupatur, ut late probat Aristot. 3. Ethicor. cap. 10. S. Thom. 2. 2. q. 141. art. 4. Haec enim voluptas ex gustu, & inter omnia delectabilia appetitum rapit, & animum a Diuinis auocat, & specialem turpitudinem, & dedecus continet, vepote brutis communis, ideoque opus fuit pro illius moderatione specialem virtutem Cardinalem designari. Nam licet alij sensus praeter

gustum, & tactum, nempe visus, auditus, odoratus moderatione indigeant, eam tamen non praestat Temperantia virtus per se sumpta, nisi quatenus inde voluptas tactus in cibis, potibus, & venereis excitari potest. Secunda hac excitatione alia virtutes Temperantiae annexae eam moderationem apponunt. Sed quia voluptatem gustus, & tactus moderari potes ad diuersos fines honestos satisfaciendi pro peccatis, subiecti appetitum rationi, exequendi Ecclesiae praecipitum, Temperantiae virtutem solum exerceas, cum eam voluptatem moderaris ob eius honestatem, & conuenientiam, quam cum recta ratione hae moderatio habet.

Quod si roges, quae moderatio in hac voluptate gustus, & tactus adhibenda sit? Respondeo in cibis, & potibus eam per se adhibendam esse, quae necessaria, vtilisque fuerit ad humanam vitam conseruandam, illiusque functiones excedendas, proventus condicio, loci consuetudo, alique circumstantiae exigunt. Vti colligitur ex Philosopho 3. Ethicor. cap. 11. in fine Hieronym. in cap. 44. Ezech. in illa verba; Inducitis filios alienos in circumcisos. August. lib. de morib. Ecclesiae cap. 21. S. Thom. 2. 2. q. 141. art. 6. Nam cum assumptio cibi, & potus a Deo tantum concessa sit ob corporis reparationem, illiusque integram conseruationem, corpus vero conseruetur, ut anima suas possit in eo functiones exercere, efficitur nec minus, nec amplius ex cibo, & potu assumendum esse, quam quod ad corporis conseruationem, animaeque functiones excedendas necessarium velle fuerit, secundum prudentis arbitrium. Ut bene notauit Valen. 2. 2. disp. 9. q. 1. punct. 1. circa finem Lessius lib. 4. cap. 1. dub. 2. Dixi per se, nam per accidens ob aliquem excellentiorem finem, licitum erit maiorem quantitatem ex cibo, & potu sumere, quam aliam deberes, ut contingit in conuiujs, ne inuubanus iudicetis: ob finem autem castigandi corpus, & appetitum rationi subiectiendi virtutum est apud viros timoratos, & sanctos de cibo & potu alias moderato detrahere. Quoad Venereum attinet ea moderatio adhibenda est, ut extra coniugium ab omni illius voluptate abstineas. In coniugio autem ne ea voluptate vitaris, nisi quatenus necessaria fuerit ad filios gignendos, concupiscentiamque cum propriam, tum coniugis sedandam. Ut latius tract. de matr. diximus.

Temperantia specialis virtus duplicem partem integram habet, hoc est duplicem perfectionem, seu passionem, quae ad illius acquisitionem seu conseruationem maxime conducit; verecundiam scilicet, & honestatem. Verecundia namque est moderatus timor committendi quod turpe, & probrosum sit. Cui opponitur inuerecundia: turpiditatem non horrens. Honestas est quae honestum, seu honore dignum reddit. Quod esto de qualibet virtute dici possit, specialiter autem Temperantiae tribuitur, teste Ildoro. lib. 10. Erymolog. litt. H.

Ex subiectiuis vero partibus triplicem sub se continet Temperantiam; abstinentiam, sobrietatem, castitatem, seu pudicitiam: quibus opponuntur gula, ebrietas, luxuria, seu impudicitia. Abstinentia namque consistit in moderanda voluptate ciborum, sobrietatis in potus moderatione, castitas, seu pudicitia in frænanda concupiscentia, ne venereum appetat, nisi vbi, & quando recta ratio dicit. Appellatur autem pudicitia, quia vius venereorum etiam licitus, & quodcuque illorum signum, ut visus, oculus, amplexus pudorem, & verecundiam gignit. Ut recte explicuit August. lib. 14. de ciuitate Dei cap. 17. & 18. D. Thom. 2. 2. quae 152. art. 4. & Philosoph. lib. 3. Ethic. cap. 12. & lib. 2. art. 1. Rethorica cap. 6.

Ut partes vero potentiales annectuntur Temperantiae, humilitas, studiositas, mansuetudo, clementia, modestia, parcitas, eutropelia. De quibus omnibus recte agit D. Thom. 2. 2. q. 155. ex his quatuor priores continentia, studiositas, humilitas, mansuetudo ad compescendos internos motus voluntatis exorbitantis praecipue referantur; at posteriores, clementia, modestia, parcitas, eutropelia moderationem in actionibus externis adhibent. Igitur continentiae munus est continere voluntatem, ne ab insurgentibus & deordinatis motibus appetitus sensitiui superetur, sed firma persistat in iis quae rationi recte consentanea fuerint. Humilitatis vero munus est voluntatem cohibere, ne velit plus excellentiae, & honoris sibi tribui, quam congruis iustis statui, & conditioni. Etenim cum in excellentiam indubitam propensissimus ex antiqui perperis suggestionibus erat quae hunc appetitum frænaret, & intra limites rationis contineret, quibus nullatenus aduersatur vera cognitio donorum, quae a Deo collata sunt, neque voluntas honoris in Deum relati ipsis donis conueniens. Studiositas autem temperat appetitum sciendi, ne inquam velit voluntas scire, & cognoscere nisi quae scire recte rationi congruit, & proxi congrui. Mansuetudo appetitum vindictae, seu irae cohibet, ne metas rationis excedat. Haec conseruati